

Informe

**BULGÀRIA:
ALS LLIMBS DE LA UNIÓ EUROPEA**

**Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat
i SOS Racisme Catalunya**

Barcelona, 2017

BULGÀRIA: ALS LLIMBS DE LA UNIÓ EUROPEA

Contingut

Contingut	3
Introducció: Per què Bulgària?.....	3
En què ha consistit la Missió d'observació?	3
Contextualització / Dades socio-demogràfiques	4
L'arribada de persones refugiades	4
La percepció de les persones refugiades entre l'opinió pública.....	5
Quins són els punts que hem identificat com a preocupants?.....	7
a) Tancament, externalització i violència a la frontera	7
b) Detenció de persones refugiades i abús del procediment accelerat	8
c) Condicions d'acollida i absència de polítiques d'inclusió	11
d) Menors Estrangers Acompanyats i no Acompanyats.....	13
Conclusions	16
Bibliografia	17

Introducció: Per què Bulgària?

Bulgària és un dels països que conformen el que s'ha anomenat la **ruta balcànica** de l'est. Aquesta va cobrar rellevància en pràcticament tancar-se la ruta de l'Egeu amb l'Acord de la Unió Europea (UE) – Turquia¹ que va entrar en vigor el 20 de març del 2016. La situació geogràfica del país, que conforma una de les fronteres exteriors més orientals de la UE, limita amb Turquia, Macedònia (FYROM), Romania, Sèrbia i Grècia; va convertir Bulgària en un país de trànsit cap a altres destinacions europees com Àustria i Alemanya. No només la seva situació geogràfica ha contribuït que fos un país de trànsit i no d'acollida de les persones refugiades, sinó també el fet que és un dels països més empobrits de la UE (per PIB ocupa el lloc 76è mundial), la manca de polítiques d'integració dirigides a les persones estrangeres i el fet que no hi ha, en termes generals, un clima polític i social favorable a la immigració. Amb tot, tal i com ens han indicat diverses persones entrevistades durant la missió d'observació, en el marc de la UE, Bulgària juga el paper de *buffer zone* pel que es refereix al control dels fluxos migratoris.

En què ha consistit la Missió d'observació?

Al juny del 2017, un equip d'observadores de Drets Humans, format per representants de la Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat (CCAR) i de SOS Racisme Catalunya, van viatjar a la frontera est d'Europa, concretament a Bulgària, per conèixer els procediments de detenció i recepció de persones refugiades, en aquesta *buffer zone* del sistema Europeu d'asil.

En aquest país es van poder entrevistar amb l'organisme estatal que gestiona les sol·licituds d'asil i refugi (*State Agency for Refugees – SAR*), amb les entitats que financen o realitzen activitats i programes als centres d'acollida i d'internament per a persones refugiades (Creu Roja, Càritas, SVV i UNHCR), i amb les que ofereixen suport legal (*Foundation Access to Rights, Helsinki Committee Bulgaria, Center for Legal Aid – Voice in Bulgaria*); així com amb persones refugiades que actualment viuen a Bulgària.

Així mateix, a Sofia es va poder visitar un centre d'acollida per a persones refugiades i un centre de formació de la Creu Roja. Posteriorment, el grup es va desplaçar fins a la frontera entre Bulgària i Sèrbia, per on moltes persones a la cerca de refugi proven de transitar sense ser detectades per les autoritats del dos països.

Contextualització / Dades socio-demogràfiques

Bulgària, juntament amb Romania, és el país més «oriental» de la Unió Europea: limita amb Romania al nord, Sèrbia i Macedònia a l'oest, Grècia i Turquia al sud i la mar Negra a l'est. El país va esdevenir membre de la UE l'any 2007. L'any 1989, Bulgària tenia 9 milions d'habitants, que van baixar a 7,2 milions el 2017: això suposa una de les taxes de creixement demogràfic més baixes del món fruit de la combinació d'una

1. Consejo Europeo (2016), Declaración UE-Turquia, 18 marzo de 2016: <http://www.consilium.europa.eu/es/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/pdf>

forta emigració (entorn a un milió de búlgars van sortir del país a la dècada dels noranta i del dos mil) i una baixíssima taxa de fecunditat (1,43 el 2013). Al país hi viuen un nombre significatiu de persones d'origen turc (9%), així com una important minoria gitana (5%).

Actualment, d'acord amb el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament, Bulgària és el país amb l'índex de desenvolupament humà més baix de la UE²: el sou mínim és de 180 euros mensuals, i es calcula que uns 3,8 milions de búlgars viuen amb aquest recurs. La inversió pública en educació i salut és de les més baixes d'Europa, i la taxa de mortalitat infantil és particularment elevada, especialment entre les famílies gitanes, que segons informes d'ONGs i d'institucions internacionals, viuen en una greu situació d'exclusió i discriminació.

L'arribada de persones refugiades

Bulgària, com molts altres països de la Europa sud-oriental, és considerada per la gran majoria de les persones refugiades només com a país de trànsit, en el camí cap a l'Europa central i occidental. Entre el 2015 i el 2016, el país ha estat utilitzat només parcialment per les rutes que des de Grècia pujaven al centre del continent europeu, passant per Macedònia. No obstant això, aquests últims anys el nombre de persones que sol·liciten refugi a Bulgària va incrementant significativament: si el 2014 10.805 persones hi van sol·licitar protecció internacional, l'any 2015 es van duplicar fins a 20.165 sol·licituds i el 2016 n'hi van haver 18.990, segons dades de l'Eurostat³. En canvi, al llarg del 2017, el trànsit de persones refugiades per Bulgària, especialment procedents de Turquia, ha estat relativament reduït numèricament, sobretot per les dificultats que aquestes persones troben per transitar tot el territori turc i creuar la frontera entre els dos països, que està «segellada» mitjançant una tanca d'aproximadament 200 quilòmetres d'extensió, que es va acabar de construir el 2017. Així, el 2015 Bulgària va detenir 34.056 persones que intentaven entrar, restar o sortir del país de forma irregular, sobretot es tractava d'entrades des de Turquia, mentre que el 2016 aquesta xifra ja va baixar a 18.844 i el 2017 en van ser 4.957⁴.

D'acord amb les estadístiques oficials, el 2017 només 3.470 persones havien sol·licitat protecció internacional al país⁵. Així mateix, el 2017 es va registrar un nombre extremadament reduït de sol·licituds a la frontera amb Turquia (menys de 100). La majoria de persones sol·licitants ho van fer ja dins territori búlgar, principalment una vegada van ser detingudes per les autoritats del país, a fi que les deixessin seguir el seu camí

2. Programa de las Naciones Unidas para el Desarrollo, Informe sobre Desarrollo Humano 2016:

http://hdr.undp.org/sites/default/files/HDR2016_SP_Overview_Web.pdf

Actualitix World Atlas, Europa IDH Índice de Desarrollo Humano: <https://es.actualitix.com/pais/eurp/europa-indice-de-desarrollo-humano.php>

3. Eurostat, Record Number of over 1.2 million first time asylum seekers registered in 2015: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6> (dades 2014 i 2015) i Eurostat, Asylum applicants in the EU 2016 <http://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/asylum2016> (dades 2016)

4. Asylum Information Database, Access to the Territory and Pushbacks –Bulgaria: <http://www.asylumineurope.org/reports/country/bulgaria/asylum-procedure/access-procedure-and-registration/access-territory-and>

5. Eurostat, Asylum applicants in the EU 2017: <http://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/asylum2017>

cap a la frontera serbo-búlgara. En efecte, d'acord amb informació proporcionada per l'ONG Bulgarian Helsinki Committee, el 2017, el 78% de les persones que sol·licitaven asil a Bulgària posteriorment marxaven del país.

Els principals països de procedència de les persones refugiades que han arribat els últims dos anys a Bulgària són: Afganistan, Síria, Iraq i Pakistan⁶. El 2016 el govern búlgar va atorgar protecció internacional al 43% del total de persones sol·licitants⁷. Tanmateix, si no es consideren les resolucions relatives a persones de nacionalitat siriana, el percentatge de resposta positiva baixa dramàticament fins al 9%.

La percepció de les persones refugiades entre l'opinió pública

D'acord amb l'ONG *Centre for the Study of Democracy*, a Bulgària el mitjans d'informació tenen un paper molt important a l'hora de generar un discurs antiimmigració i antigitano: els últims anys l'atenció dels mitjans s'ha centrat en l'arribada de persones refugiades al país i a Europa en general, fent servir dades i un to alarmista, generant una sensació de preocupació entre la població. D'acord amb una recerca d'opinió duta a terme el 2016 per l'oficina de Bulgària de la Friedrich-Ebert-Stiftung⁸, l'actitud de la població búlgara en relació a les persones refugiades és ambivalent: de fet, el 47% de persones entrevistades considerava que la Unió Europea no hauria d'ajudar les persones refugiades dins del seu territori. Només un 28% de les entrevistades tenia una posició clarament favorable a proporcionar ajuda a les persones refugiades. Els principals arguments que es feien servir eren que les persones refugiades suposen un perill per la seguretat nacional, donat que, barrejades entre les persones refugiades entren al país també terroristes (60 % de les persones entrevistades); i que les persones refugiades suposen un perill potencial per a l'economia europea, i sobretot per a la d'un país empobrit com Bulgària. De la mateixa manera, el 38% de les persones entrevistades considerava les persones refugiades com una amenaça per tenir una religió diferent, i considerava que un gran nombre d'elles no es podria adaptar als valors i als models de comportament europeus i que l'arribada de les persones refugiades suposarà un increment de l'islamisme a Europa. Les dades de l'enquesta apunten igualment que el 54% de la població considerava que l'Estat no havia d'acceptar la decisió, presa per la UE, d'haver d'acollir una quota rellevant de persones refugiades a Bulgària.

D'acord amb les persones i organitzacions entrevistades durant la visita de terreny, aquestes opinions es van formar, principalment, com a resultat de la «narració» de la «crisi dels refugiats» que els mitjans d'informació del país van oferir a la

6. Asylum Information Database, Statistics - Bulgaria: <http://www.asylumineurope.org/reports/country/bulgaria/statistics> (dades 2017) i Iliana Savova and ECRE. (2016). Country Report: Bulgaria. Brussels: European Council on Refugees and Exile. http://www.asylumineurope.org/sites/default/files/report-download/aida_bg_2016update.pdf [Accés 30/07/2018] (dades 2016)

7. Asylum Information Database, Country Report: Bulgaria: http://www.asylumineurope.org/sites/default/files/report-download/aida_bg_2016update.pdf

8. Lyubomir Kyuchukov. (2016). Impact of the Refugee Crisis on Bulgarian Society and Politics: Fears But No Hatred. Sofia, Bulgaria: Friedrich-Ebert-Stiftung Office Bulgaria. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/12570.pdf> [Accés 20/09/2017]

població, en què abundaven les reflexions sobre els suposats perills que la seva arribada implicaria per a la seguretat del país, i del «pes» que suposaria a nivell de despesa per a l'Estat. D'altra banda, s'ha de subratllar que aquest enfocament dels mitjans de comunicació no pot ser considerat casual, sinó que més aviat es pot entendre de manera més completa considerant el context polític i mediàtic on s'insereix.

En efecte, l'últim informe sobre l'estat del racisme a Bulgària del Consell d'Europa⁹ a posar de manifest que, ja abans de l'increment d'arribades de persones refugiades al país, el discurs racista i intolerant representava un greu problema en la política búlgara: als mitjans de comunicació i a les xarxes socials les expressions de racisme i xenofòbia cap a la persones estrangeres (sobretot persones refugiades, musulmanes i gitanes) eren a l'ordre del dia. Malgrat això, l'informe posava de manifest que les autoritats del país no havien posat en marxa cap tipus de mecanisme per limitar o sancionar la circulació dels continguts més greus. Així mateix, al país es continuaven registrant casos molt greus de violència racista, dirigits especialment contra persones gitanes o practicants d'altres religions diferents a la cristiana (especialment, la musulmana), amb una reacció ineficient i insuficient per part del poder judicial del país.

Quins són els punts que hem identificat com a preocupants?

a) Tancament, externalització i violència a la frontera

La frontera on més denúncies de violacions de drets humans s'han enregistrat, per part de les organitzacions de drets humans búlgares i per l'ACNUR, és la de Bulgària amb Turquia, protegida per una tanca de 176 quilòmetres. La política de tancament de frontera no només va consistir en la construcció de la tanca i la demanda a Turquia que controlés la seva frontera per evitar l'entrada de persones de forma no regulada; sinó que fins i tot el 2016, el Parlament búlgar va votar a favor d'enviar l'exèrcit per protegir la frontera i evitar l'entrada de persones¹⁰, una prerrogativa que s'ha complert parcialment. Alhora, tal i com diverses ONG han denunciat, es van organitzar en alguns moments milícies de civils per «defensar» la frontera¹¹.

Com s'ha apuntat prèviament, tant les organitzacions de drets humans búlgares com el mateix ACNUR han denunciat que especialment durant la segona meitat del 2015 i durant el 2016 hi ha hagut *pushbacks* de forma sistemàtica així com l'ús de la

9. Programa de las Naciones Unidas para el Desarrollo, Informe sobre Desarrollo Humano 2016:

http://hdr.undp.org/sites/default/files/HDR2016_SP_Overview_Web.pdf

Actualitix World Atlas, Europa IDH Índice de Desarrollo Humano: <https://es.actualitix.com/pais/eurp/europa-indice-de-desarrollo-humano.php>

10. Mathias Fiedler. (2016). Border Monitoring Bulgaria. de Border Monitoring, <http://bulgaria.bordermonitoring.eu/> [Accés 20/07/2017]

11. Vladislav Punchev. (2016). Refugiados, retenidos y atados por voluntarios “caza-inmigrantes” en la frontera búlgara. http://www.eldiario.es/desalambre/caza-inmigrantes-bulgaros-heroes-problema-Gobierno_0_504650312.html [Accés 20/07/2017]

violència i altres tractes cruels i inhumans¹². El *Bulgarian Helsinki Committee* ha denunciat en diverses ocasions, especialment durant el 2016 –i ens ho van confirmar en la reunió que vam mantenir amb l’organització–, que encara era una pràctica habitual practicar *pushbacks* massius cap a Turquia amb l’ús de violència i fins i tot amb el robatori de les seves pertinences en un gran nombre de casos.

Els *pushbacks* no són una pràctica regulada en l’ordenament jurídic búlgar, que tampoc en conté una definició legal ni els prohibeix. No obstant això, és una pràctica que pot condicionar fortament l’efectivitat del principi fonamental de «x», recollit en la Convenció de Ginebra de 1951 que Bulgària ha ratificat. Alhora, contradiu la seva pròpia Llei d’Asil i Refugiats que estableix que TOTA PERSONA ESTRANGERA POT SOL·LICITAR L’ASIL a Bulgària, independentment de si l’accés a territori búlgar ha estat fet de forma regular o no. És més, aquesta Llei estableix que si una persona accedeix a territori búlgar de forma irregular amb la finalitat de sol·licitar protecció, està obligada a presentar-se sense cap tipus de retard a les autoritats competents. És important remarcar que els processos d’expulsió queden suspesos durant tot el procediment d’asil¹³.

Per tant, els *pushbacks* constitueixen en sí mateixos una pràctica a erradicar, ja que, a més de posar en perill la vida de les persones que estan fugint de la violència i la persecució, impedeixen l’accés a un dret humà com és el dret d’asil. La conseqüència és que aquest dret a la frontera búlgara no és un dret plenament garantit.

La totalitat de les organitzacions i organismes internacionals visitats coincidien a remarcar que els abusos i les violacions de drets humans a la frontera turco-búlgara són endèmics però difícils de demostrar. La majoria dels casos documentats són testimonis de persones que ja estan reconegudes com a refugiades a Alemanya. No obstant això, s’han documentat moltíssims casos de violència i brutalitat policial: de persones a les que se les ha deixat en mig de l’hivern en roba interior, pallisses, persecucions amb gossos¹⁴...

Un exemple és el testimoni de l’Ahmad, afganès de 22 anys, recollit per Amnistia Internacional a finals del 2015¹⁵: «Quan vam intentar entrar per primera vegada a Bulgària des de Turquia, vam veure les llums d’un vehicle policial i uns agents asseguts darrere la tanca fronterera. Els agents ens van disparar i vam tornar corrent en direcció a Turquia. Plovia i vam passar la nit xops al bosc».

12. ACNUR (2015), Bulgaria: Preocupación de ACNUR tras muerte de dos iraquíes en la frontera: <http://www.acnur.org/noticias/noticia/bulgaria-preocupacion-de-acnur-tras-muerte-de-dos-iraquies-en-la-frontera/>; Amnistia Internacional (2015), Fear and Fences: Europe’s Approach to Keeping Refugees at Bay: <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR0325442015ENGLISH.PDF> i Human Rights Watch, Bulgaria: Pushbacks, Abuse at Borders: <https://www.hrw.org/news/2016/01/20/bulgaria-pushbacks-abuse-borders>

13. Babar Baloch. (2016). UNHCR alarmed at the plight of refugees and migrants at Bulgaria borders. <http://www.unhcr.org/news/press/2016/1/56aa19556/unhcr-alarmed-plight-refugees-migrants-Bulg%C3%A0ria-borders.html> [Accés 22/11/2017] Human Rights Watch (2016), Bulgaria: Pushbacks, Abuse at Borders: <https://www.hrw.org/news/2016/01/20/bulgaria-pushbacks-abuse-borders>

14. Veure, per exemple, testimonis de persones refugiades al informe Safe Passage: Nikolina Milic . (2015). Safe Passage Testimony of people arriving in Dimitrovgrad, Serbia from Bulgaria. Belgrade: Belgrade Centre for Human Rights. <http://azil.rs/en/wp-content/uploads/2017/02/Safe-Passage1.pdf> [Accés 22/11/2017]

15. Declaració pública d’Amnistia Internacional: Amnistia Internacional. (2015). Bulgaria: Es hora de abordar las denuncias de abusos contra personas refugiadas y migrantes a manos de la policía. <https://www.amnesty.org/es/documents/document/?indexNumber=eur15%2f3058%2f2015&language=en> [Accés 21/10/2017]

Malauradament, també s'han enregistrat diverses morts tant a la frontera serbo-búlgara com a la turco-búlgara, inclòs el 2017¹⁶.

Algunes de les persones entrevistades a la visita coincidien a afirmar que havien baixat les denúncies de violència per part de les autoritats frontereres des que hi havia hagut un major desplegament de FRONTEX a la frontera turco-búlgara.

b) Detenció de persones refugiades i abús del procediment accelerat

Bulgària, a diferència d'altres països de trànsit de les diferents rutes balcàniques, especialment durant el segon semestre del 2015 i el primer del 2016, no ha facilitat ni les entrades ni les sortides de les persones en trànsit, sinó més aviat al contrari. La policia búlgara continua detenint a les persones que arriben en situació irregular, els agafa les empremtes digitals i les porta a centres de detenció a l'espera de deportar-les. A les persones que formalment sol·liciten l'asil se les transfereix a centres de recepció.

No obstant això, les entitats i organismes entrevistats denuncien que el procediment és excessivament lent des que la persona manifesta que vol presentar una sol·licitud d'asil fins que aquesta es tramita i la persona és finalment transferida a un centre de recepció. Aquesta lentitud es dona principalment per la manca d'intèrprets, malgrat que la EASO, precisament durant la nostra visita, va enviar intèrprets per corregir aquesta situació. De fet, el *Center for Legal Aid*, entitat conformada per advocats i advocades que proveeixen d'assistència jurídica gratuïta a les persones que es troben confinades als centres de detenció, denuncien la **detenció perllongada**. És el cas especialment per a les persones originàries d'Afganistan, Bangladesh i Pakistan, que romanen als centres de detenció per períodes més llargs que persones d'altres nacionalitats.

Aquesta política de detenció de les persones en trànsit pot respondre a dos motius. Per una banda, d'alguna manera contribueix a la legitimació de les classes polítiques governants que han fomentat un discurs públic contrari a les persones immigrants i refugiades; i per l'altra, contribueix a frenar el pas per Bulgària i la voluntat potencial de les persones en situació de desplaçament forçat de quedar-s'hi. El *Bulgarian Helsinki Committee* va dur a terme una enquesta entre persones en centres de detenció en la que el 99,8% de les persones en centres de detenció afirmava que Bulgària no era el país en què es volien quedar¹⁷.

Tot i que vam sol·licitar visitar un centre de detenció, l'autoritat búlgara no ens ho va permetre. Les condicions dels centres, tal i com denuncien les entitats búlgares, no reuneixen els requisits mínims de salubritat i accés als recursos sanitaris i/o educatius. Als centres hi ha persones soles (homes i dones), famílies amb menors i menors no acompanyats, tal i com ens van denunciar les entitats amb les que ens vam entrevistar. Al desembre del 2017, el **Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH) va con-**

16. Veure el informe AIDA sobre Bulgària: Iliana Savova and ECRE. (2016). Country Report: Bulgaria. Brussels: European Council on Refugees and Exile. http://www.asylumineurope.org/sites/default/files/report-download/aida_bg_2016update.pdf [Accés 30/07/2018]

17. Iliana Savova and ECRE, op.cit.

demnar Bulgària per la violació de l'article 3, tractes inhumans i degradants, pel cas d'una família amb tres nens durant la seva estada en un centre de detenció el 2015¹⁸.

En una entrevista amb l'equip d'observadores, la Creu Roja declarava que segons els seus càlculs, a l'estiu del 2017 unes 2.000 persones estaven atrapades en centres de detenció en el seu trànsit cap a Grècia o Sèrbia.

La detenció de persones refugiades que tan sols estan en trànsit motiva que un altíssim nombre de persones no finalitzi els seus procediments de protecció internacional. Segons l'estudi publicat per l'ECRE, el 84% de les persones que van sol·licitar la protecció internacional al 2016 van abandonar el seu procediment, i només el 15% van estar suficientment temps al país per rebre algun tipus de resolució¹⁹.

Què passa amb els sol·licitants a qui s'aplica el reglament de Dublín cap a Bulgària?

Aquest text és un extracte de l'informe AIDA Report: Bulgaria (Febrer 2017)²⁰

Els sol·licitants d'asil que tornen d'altres estats membres no tenen cap obstacle per accedir al procediment d'asil a Bulgària en el moment de la seva devolució. Abans de l'arribada de retornats a Dublín, el SAR informa a la Policia Fronterera de l'arribada prevista i indica si el retornat s'ha de traslladar a un centre de recepció d'asil o a una institució de detenció d'immigració. Aquesta decisió depèn de la fase del procediment d'asil del retornat de Dublín tal com es detalla a continuació:

- Si el retornat té una sol·licitud d'asil pendent a Bulgària, és transferit/da a un centre de recepció del SAR perquè el SAR normalment suspèn el procediment d'asil quan un sol·licitant d'asil surt de Bulgària abans que es completi el procediment;
- Si la sol·licitud d'asil de la persona refugiada va ser rebutjada en absència de la persona, però no va ser notificada al sol·licitant d'asil abans de que abandonés Bulgària, el retornat es transfereix a un centre de recepció d'asil;
- No obstant això, si la sol·licitud d'asil de la persona retornada va ser rebutjada amb una decisió final abans que abandonés Bulgària o la decisió es va fer en absència i, per tant, va ser definitiva, el retornat es transfereix a una de les instal·lacions de detenció d'immigració, generalment al centre de detenció de Busmantsi a Sofia, o al centre de detenció de Lyubimets prop de la frontera turca. Els pares solen ser detinguts amb els seus fills. En casos excepcionals, els nens podran ubicar-se en institucions socials d'atenció infantil, mentre que els seus pares són detinguts a les instal·lacions d'immigració, en els casos en què s'expedeix un ordre d'expulsió per amenaça a la seguretat nacional a qualsevol dels pares.

18. S.F. and others v. Bulgària (application no. 8138/16) [Article 3 ECHR], 7 December 2017.

19. Iliana Savova and ECRE, op.cit.

20. Iliana Savova and ECRE, op.cit.

L'altre qüestió que tant l'ACNUR com les entitats entrevistades van posar de relleu és l'abús del procediment accelerat per part de les autoritats búlgares. De fet, el *Center for Legal Aid* denuncia que el procediment accelerat és menys garant de drets i que no hi ha cap tipus de criteri jurídic en la seva aplicació, sinó que respon a criteris polítics i subjectius. Habitualment s'aplica a les persones que són detingudes durant el trànsit, que un cop es troben en un centre de detenció sol·liciten la protecció internacional, i s'aplica a determinades nacionalitats com la paquistanesa i l'afganesa. Segons el SAR, s'aplica a aquelles nacionalitats o sol·licituds que ja d'entrada valoren que no tenen motius per sol·licitar-ho contravenint la mateixa Convenció de Ginebra i les directrius de l'ACNUR d'estudiar cas per cas. Amb tot, significa:

- La criminalització del col·lectiu de persones en situació de desplaçament forçat: es deté i s'interna a persones que no han comès cap delictes penal pel mer fet de buscar refugi o una vida més digna.
- Tot i que quan la persona formalitza la seva sol·licitud és transferida a un centre de recepció, de facto, a part de criminalitzar les persones refugiades, se les fa passar per una revictimització i aprofundiment del trauma patit en territori europeu enlloc de protegir-les i restituir els drets humans que els han estat vulnerats al país d'origen i durant el trajecte.
- Normalització de la detenció prolongada de sol·licitants de protecció internacional de determinades nacionalitats per la manca d'intèrprets.

c) Condicions d'acollida i absència de polítiques d'inclusió

Bulgària té un total de 6 centres de registre i recepció de persones refugiades i un centre de trànsit:

- Centres de registre i recepció – Sofia
  - Vrazhdebna
  - Busmantsi Detention Centre.
Capacitat total: 60 places
  - Voenna Rampa
  - Ovcha Kupel
- Centre de registre i recepció – Població de Banya, municipalitat de Nova Zagora
- Centre de registre i recepció – Harmanli
- Centre de trànsit – Població de Pastrogor, municipalitat de Svilengrad

Font: State Agency for Refugees

Segons la normativa búlgara una persona sol·licitant de protecció internacional té els següents drets durant el temps que duri tot el procediment:

- a estar dins del territori de la República de Bulgària;
- a rebre allotjament i alimentació;
- a rebre assistència social durant el procediment i en els mateixos termes que una persona de nacionalitat búlgara;
- a rebre assistència sanitària, accés a l'atenció mèdica gratuïta en la forma i condicions que se li apliquen a una persona de nacionalitat búlgara;
- a rebre assistència psicològica i psiquiàtrica;
- a rebre un document de registre (s'entén que d'identitat);
- a comptar amb un/a intèrpret o traductor;
- a accedir al mercat de treball així com a participar en programes i projectes finançats amb pressupost de l'Estat, europeu o internacional.
- Els i les menors sol·licitants de protecció internacional o amb algun tipus de protecció concedida, tenen dret a l'educació bàsica i secundària, incloent la formació professional en els mateixos termes i procediments aplicats als i a les nacionals búlgars.

No obstant això, les condicions d'acollida i les polítiques d'inclusió de les persones refugiades s'allunyen molt del que a priori ens podríem imaginar en llegir els drets que tenen reconeguts. En primer lloc, les condicions dels centres de recepció són molt deplorables i no reuneixen els mínims de condicions d'higiene i salubritat. No hi ha uns estàndards mínims com per exemple quantes persones poden haver-hi per habitació, la relació de metres quadrats per persona, ràtio de professionals per persona, si bé els informes i recomanacions del Comitè Europeu per a la Prevenció de la Tortura (CPT) i la jurisprudència del TEDH (STEDH Khalaifia II v. Itàlia) ens poden donar alguns referents. En el transcurs de la nostra missió no només ens van traslladar aquestes denúncies sinó també el fet que no hi ha separació entre homes i dones, famílies o menors no acompanyats. S'han

denunciat abusos greus, incloses violacions ocorregudes als mateixos centres de recepció. La mateixa ACNUR reportava a l'equip d'observadores que els problemes d'higiene són tan greus que va haver de contractar un dermatòleg per tractar els problemes de pell derivats de la sarna i les xinxes. A més a més, aquests han estat amb sobreocupació preocupant durant el segon semestre del 2016 i principis del 2017, fruit del tancament de la frontera amb Sèrbia.

Cal dir que les organitzacions búlgares tenen accés, prèvia sol·licitud al govern, als diferents centres de recepció. En el nostre cas, ens van denegar la visita.

Tant l'ECRE com les diferents entitats amb qui ens vam reunir van coincidir a senyalar que a banda de l'allotjament, l'alimentació i serveis bàsics mèdics, els i les sol·licitants de protecció internacional no reben cap tipus de suport social des de finals del 2013, quan es van cancel·lar les prestacions econòmiques mensuals. El desembre del 2016, el govern búlgar va introduir el que denominen «long-expected Integration Decree», a través del qual es preveu finançament als municipis perquè puguin desenvolupar polítiques d'integració. Aquestes polítiques, però, només es duren a terme amb aquelles persones que tinguin algun tipus de protecció reconeguda (sigui Estatut de Refugiat o protecció subsidiària). No obstant això, les organitzacions denuncien que aquesta normativa es queda en paper mullat, ja que cap dels 265 municipis han sol·licitat aquest finançament a fi de començar els processos d'integració de les persones protegides per l'Estat búlgar²¹.

De fet, el 2016 alguns tribunals d'Estats membres de la UE ja havien suspès l'aplicació del reglament de Dublín a Bulgària, fruit de les pobres condicions materials d'acollida i la manca de garanties en els seus drets. El febrer del 2017, el Comitè de Drets Humans de Nacions Unides va atorgar mesures provisionals a fi d'evitar el trasllat d'una família afganesa amb tres menors d'Àustria a Bulgària²².

Cal remarcar que totes aquestes mancances en l'acollida i la inclusió s'agreugen en el cas de col·lectius vulnerabilitzats com dones, persones LGTBI, supervivents de tortura o de tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual, ja que Bulgària no disposa de directives ni pràctiques que s'ajustin a les necessitats específiques d'aquests col·lectius, excepte per als menors²³. Diverses ONGs intenten cobrir aquestes mancances amb atenció mèdica o psicològica entre d'altres, però és especialment preocupant el fet que no hi hagi una identificació de la vulnerabilitat a nivell nacional ni un sistema de referència i que no s'hagi implementat una formació específica als treballadors que s'ocupen d'aquests casos.

d) Menors Estrangers Acompanyats i no Acompanyats

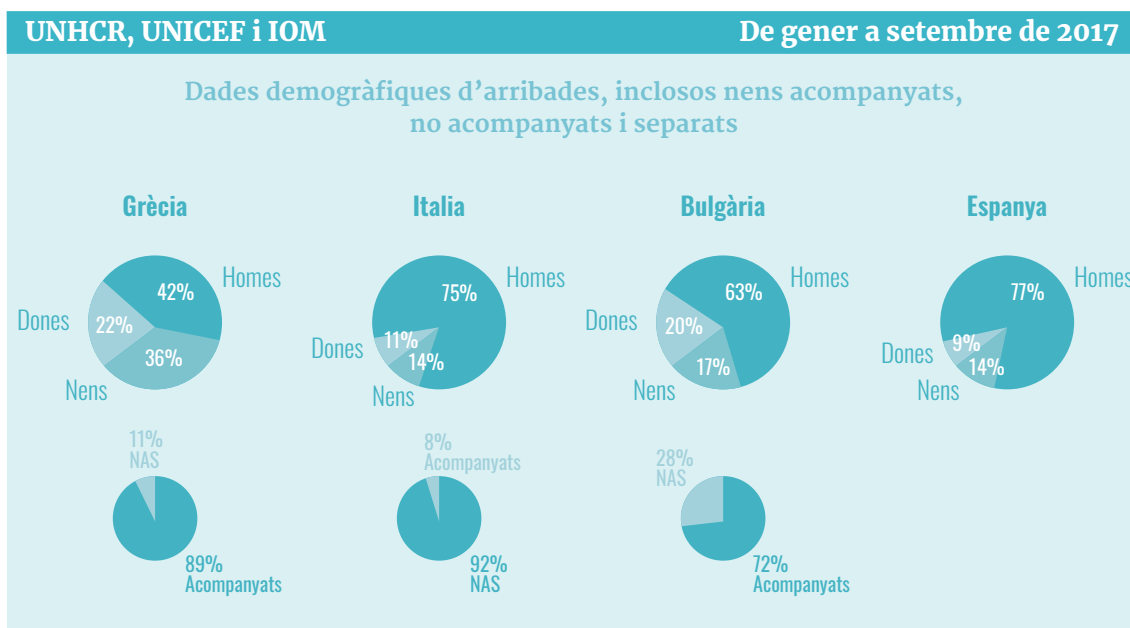
Segons l'ACNUR, l'OIM i l'UNICEF, entre gener i setembre del 2017, 552 menors van ser interceptats en els punts fronterers i dins del territori búlgar. Entre aquests, el 28% eren menors no acompanyats o separats (154), que representa un 91% menys

21. Iliana Savova and ECRE, op.cit.

22. Human Rights Committee (2017), Communication No 2942/2017.

23. Asylum Information Database, Special Procedural Guarantees – Bulgaria: www.asylumineurope.org/reports/country/bulgaria/asylum-procedure/guarantees-vulnerable-groups/special-procedural-guarantees i <http://www.asylumineurope.org/reports/country/bulgaria/asylum-procedure/guarantees-vulnerable-groups/identification>

respecte al mateix període del 2016. La majoria dels menors eren d'Iraq, de Síria i d'Afganistan²⁴.

Font: OIM, ACNUR i UNICEF

Les entitats visitades demanen a l'Estat búlgar una major protecció dels menors no acompanyats, a qui repetidament es tanca en centres de detenció, se'ls posa sota custòdia d'un adult proper que no tenen perquè conèixer o se'ls realitza una prova d'edat poc fiable que condueix a molts errors, entre d'altres irregularitats. No hi ha centres d'acollida ni suport específic per als menors no acompanyats; aquest conviuen amb persones adultes i, fora de l'horari d'atenció dels i les professionals, queden a càrrec dels guàrdies de seguretat privada, amb tots els riscos i la desprotecció que això comporta.

• Detenció dels menors

Durant el tercer trimestre del 2017, els menors passaven una mitjana de 7 dies de detenció abans de ser transferits a un centre de recepció²⁵. La detenció de menors no acompanyats està expressament prohibida en l'art. 44 (9) de la Llei dels estrangers a la República de Bulgària. Tanmateix, en les seves visites als centres de detenció, el Defensor del Poble va trobar que:

« [...] diversos casos de menors, que figuren en les ordres [deportació i detenció] d'adults, sense que les persones en qüestió es coneguin entre sí i sense cap tipus de relació familiar entre elles. D'aquesta manera, els nens es classifiquen formalment

24. Javed Khan, Tsvetomira Bidart, Ivona, Zakoska Todorovska. (2017). Refugee and Migrant Children in Europe: Accompanied, Unaccompanied and Separated Overview of Trends January - September 2017. De OIM, UNHCR, UNICEF <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/61915.pdf> [Accés 05/01/2018].

25. Javed Khan, Tsvetomira Bidart, Ivona, Zakoska Todorovska, op. cit.

com a acompanyats i s'evita la prohibició de la detenció de menors no acompanyats. En realitat, són menors no acompanyats, que haurien d'haver estat identificats com a tals i que immediatament han de rebre ajuda i suport com a membres d'un grup especialment vulnerable».

Es pot llegir, per exemple, el testimoni recollit pel Center for Legal Aid, de l'Asma, menor iraquiana detinguda a Bulgària amb la seva germana petita: està tancada durant quatre dies per contrabandistes prop de la frontera búlgara-turca, temerosa que l'assaltessin sexualment. Ella és retornada de Sèrbia a Bulgària, després de Bulgària a Turquia, i acaba a principis del 2016 en un centre de detenció per a estrangers a Bulgària.

● Custòdia inapropiada

El Defensor del Poble de la República de Bulgària va alertar de diversos problemes en relació a la custòdia i guàrdia de menors en el seu informe anual presentat a finals de maig de 2016²⁶.

D'una banda, cal mencionar nombrosos menors són considerats acompanyats d'un adult amb qui han estat viatjant, sense que aquest adult sigui necessàriament el seu parent o que es coneguin prèviament. L'informe menciona inclòs un menor d'Afganistan amb un «acompanyant adult» que era del Pakistan. Amb aquesta pràctica, nombrosos menors són considerats acompanyats quan en els fets, no tenen cap parent amb ells i queden sota la protecció de persones que no són, en alguns casos, ni parents pròxims.

El *Center for Legal Aid* i el *Bulgarian Lawyers for Human Rights* tenen també inquietuds serioses sobre el projecte de llei per modificar i complementar la Llei del Ministeri d'Interior actual sobre la llei d'estrangeria de Bulgària en quant a menors no acompanyats. En la seva declaració conjunta del 14 de juliol del 2017, constaten que la proposta de llei rebutja l'exigència d'una avaluació del millor interès del menor, i pressuposa que cada menor és acompanyat. El projecte de llei suggereix disposicions que fins i tot contemplaven l'allotjament dels nens en espais separats juntament amb els adults «acompanyants»: una clara exposició dels menors a greus riscos d'abús, segons la declaració²⁷.

De l'altra banda, i pel que fa als menors reconeguts com a no acompanyats, també es troben amb serioses dificultats en relació a la seva custòdia: Segons el diari *Balkan Insight*, una carta de la Comissió Europea va ser enviada a les autoritats competents de Bulgària sobre les condicions d'acollida de les persones refugiades i sol·licitants d'asil²⁸. El primer punt de millora que sol·licita la Comissió Europea i pel qual emet

26. Veure declaracions de Centre for Legal Aid en anglès sobre el informe del Ombudsman: Center for Legal Aid Staff staff (2016). Migrant Children in Detention: the Bulgarian Ombudsman Calls Out on the Unlawful Detention of Unaccompanied Minors. Center for Legal Aid. <http://detainedinbg.com/blog/2016/03/27/children-in-detention-the-bulgarian-ombudsman-calls-out-on-the-unlawful-detention-of-unaccompanied-minors-and-the-poor-conditions-in-the-detention-centres-for-foreigners/>

27. Center for Legal Aid Staff staff, Migrant Children in Detention: the Bulgarian Ombudsman Calls Out on the Unlawful Detention of Unaccompanied Minors, op. cit.

28. Carta de la Comissió Europea a Bulgària del 6 de juliol de 2017, "Measures for improvement of the Bulgarian asylum System", Ref. Ares (2017) 3407817 - 06/07/2017, <http://www.balkaninsight.com/en/file/show/DG%20HOME%20Letter%20to%20BG%206%20July%202017%20copy.pdf>, [Accés 12/12/2017]

més inquietuds és la qüestió de la protecció dels menors no acompanyats, i insisteix particularment sobre la qüestió de la seva custòdia. En aquest sentit, cita el informe AIDA del ECRE²⁹:

«Des de les esmenes del 2015 a la LAR, els treballadors socials estatutaris són substituïts per un representant legal per a menors no acompanyats designats del municipi respectiu i amb responsabilitats explícitament enumerades. Tanmateix, a la pràctica, els municipis es van mostrar encara menys equipats que els treballadors socials estatuaris per fer front a les necessitats dels menors no acompanyats refugiats o sol·licitants d'asil. [...] Només al desembre del 2016 els municipis corresponents nomenen un tutor per centre de recepció».

• Absència de suport específic

Dilyana Giteva, de *Bulgarian Lawyers for Human Rights*, resumeix així el suport als menors no acompanyats a Bulgària: «No hi ha cap mecanisme -ni de dret ni de pràctica- per proporcionar protecció a aquests menors, que són privats de la seva llibertat». Afegeix que l'única assistència que els menors no acompanyats reben és d'ONGs, però és «una qüestió de sort»³⁰.

Segons la carta de la Comissió Europea³¹ que reproduïx el diari *Balkan Insight*, la necessitat de suport específic a menors no acompanyats és infravalorada per les autoritats búlgares. Si bé la Comissió Europea acull favorablement la previsió de la creació d'un centre d'acollida per a menors no acompanyats amb fons noruecs, subratlla que el fet de que estigui previst per mitjans de 2018 no permet respondre a les necessitats imminents³². En efecte, en l'actualitat els menors no acompanyats comparteixen les mateixes dependències que els adults, sigui en centres de detenció com en centres de recepció. A setembre de 2017, 482 nens, incloent menors no acompanyats o separats, es trobaven en centres de recepció a Sofia i al sud de Bulgària³³.

Conclusions

- La militarització en el control de les fronteres búlgares ha estat una constant des de l'arribada de persones que busquen refugi el 2015 i ha desencadenat violències contra elles. La pràctica dels pushbacks –contrària al principi fonamental del dret d'asil, el «non-refoulement»– posa en perill la vida de les persones que estan fugint de la violència i de la persecució, impedeix l'accés a un dret humà com és el dret d'asil. La conseqüència és que aquest dret a la frontera búlgara no sigui un dret plenament garantit.

29. Iliana Savova and ECRE, op.cit.

30. Maria Cheresheva. (2016). The Fate of Unaccompanied Children Refugees in Bulgaria. 15/01/2018, de Center for Legal Aid. 31. <http://detainedinbg.com/blog/2016/06/20/the-fate-of-unaccompanied-children-refugees/> [Accés 24/07/2017]

Carta de la Comissió Europea a Bulgària del 6 de juliol de 2017, "Measures for improvement of the Bulgarian asylum System", Ref. Ares (2017) 3407817 - 06/07/2017, <http://www.balkaninsight.com/en/file/show/DG%20HOME%20Letter%20to%20BG%206%20July%202017%20copy.pdf>, [Accés 12/12/2017]

32. Carta de la Comissió Europea a Bulgària del 6 de juliol de 2017, op. cit.

33. Refugee and Migrant Children in Europe, Accompanied, Unaccompanied and Separated: Overview of Trends January - September 2017: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/61915.pdf>

- Bulgària és vist com a país de trànsit per la gran majoria de les persones en moviment, que continuen la seva ruta cap a d'altres països de la UE: preocupa la detenció de les persones que són retornades a Bulgària a causa del reglament de Dublín. D'altra banda, la detenció de les persones en moviment és freqüent a Bulgària. D'alta preocupació és la detenció de menors estrangers, acompanyats o no.
- Les condicions dels centres de recepció per a persones refugiades són molt deplorables i no reuneixen els mínims de condicions d'higiene i salubritat. No hi ha uns estàndards mínims de detenció i, en els últims anys, s'han donat situacions preocupants de sobreocupació dels centres.
- L'absència de polítiques públiques d'inclusió fa que el poc suport que trobin les persones sol·licitants d'asil i refugiades a Bulgària recaigui en les ONGs, que no tenen els mitjans per arribar a totes les persones.
- Preocupa també la baixíssima qualitat del treball amb menors estrangers: tant pel que fa al seu l'acompanyament (hi ha nombrosos casos de menors que són considerats «acompanyats», tot i que la parentela no sigui demostrada), com l'absència de polítiques d'inclusió i de correcta guàrdia per part de l'administració.
- El rol dels mitjans ha estat més aviat de recolzament a aquesta política: en la seva majoria, els mitjans no han retratat les persones en moviment com a persones que han vist els seus drets humans violats, sinó com a persones «invasores». El discurs racista i xenòfob als mitjans de comunicació i a les xarxes socials és a l'ordre del dia, i les autoritats del país no han posat en marxa cap tipus de mecanisme per limitar o sancionar la circulació dels continguts més greus.

Bibliografia

- ACNUR (2015), Bulgaria: Preocupación de ACNUR tres muerte de dos iraquíes en la frontera: <http://www.acnur.org/noticias/noticia/bulgaria-preocupacion-de-acnur-tras-muerte-de-dos-iraquies-en-la-frontera/>
- Actualitix World Atlas, Europa IDH Índice de Desarrollo Humano: <https://es.actualitix.com/pais/eurp/europa-indice-de-desarrollo-humano.php>
- Amnistia Internacional (2015), Fear and Fences: Europe's Approach to Keeping Refugees at Bay: <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR0325442015ENGLISH.PDF>
- Amnistia Internacional (2015). Bulgaria: Es hora de abordar las denuncias de abusos contra personas refugiadas y migrantes a manos de la policía: <https://www.amnesty.org/es/documents/document/?indexNumber=eur15%2f3058%2f2015&language=en> [Accés 21/10/2017]
- Asylum Information Database, Access to the Territory and Pushbacks –Bulgaria: <http://www.asylumineurope.org/reports/country/bulgaria/asylum-procedure/access-procedure-and-registration/access-territory-and>
- Asylum Information Database, Identification– Bulgaria: <http://www.asylumineurope.org/reports/country/bulgaria/asylum-procedure/guarantees-vulnerable-groups/identification>

- Asylum Information Database, Special Procedural Guarantees – Bulgaria: www.asylumineurope.org/reports/country/bulgaria/asylum-procedure/guarantees-vulnerable-groups/special-procedural-guarantees
- Asylum Information Database, Statistics – Bulgaria: <http://www.asylumineurope.org/reports/country/bulgaria/statistics>
- Babar Baloch (2016). UNHCR alarmed at the plight of refugees and migrants at Bulgaria borders. <http://www.unhcr.org/news/press/2016/1/56aa19556/unhcr-alarmed-plight-refugees-migrants-Bulg%C3%A0ria-borders.html> [Accès 22/11/2017]
- Center for Legal Aid Staff staff (2016). Migrant Children in Detention: the Bulgarian Ombudsman Calls Out on the Unlawful Detention of Unaccompanied Minors. Center for Legal Aid: <http://detainedinbg.com/blog/2016/03/27/children-in-detention-the-bulgarian-ombudsman-calls-out-on-the-unlawful-detention-of-unaccompanied-minors-and-the-poor-conditions-in-the-detention-centres-for-foreigners/>
- Comissió Europea (2017), “Measures for improvement of the Bulgarian asylum System”, Ref. Ares 3407817 - 06/07/2017: <http://www.balkaninsight.com/en/file/show/DG%20HOME%20Letter%20to%20BG%206%20July%202017%20copy.pdf> [Accès 12/12/2017]
- Consejo Europeo (2016), Declaración UE-Turquia, 18 marzo de 2016: <http://www.consilium.europa.eu/es/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/pdf>
- European Commission Against racism and Intolerance. ECRI REPORT ON BULGARIA (fifth monitoring cycle). Strasbourg, France, (16 September 2014). ECRI Secretariat: <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Bulgària/BGR-CbC-V-2014-036-ENG.pdf> [Accès 20/09/2017]
- Eurostat, Asylum applicants in the EU 2016: <http://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/asylum2016>
- Eurostat, Asylum applicants in the EU 2017: <http://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/asylum2017>
- Eurostat, Record Number of over 1.2 million first time asylum seekers registered in 2015: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6>
- http://hdr.undp.org/sites/default/files/HDR2016_SP_Overview_Web.pdf
- Human Rights Committee (2017), Communication No 2942/2017.
- Human Rights Watch (2016), Bulgaria: Pushbacks, Abuse at Borders: <https://www.hrw.org/news/2016/01/20/bulgaria-pushbacks-abuse-borders>
- Iliana Savova and ECRE. (2016). Country Report: Bulgaria. Brussels: European Council on Refugees and Exile. http://www.asylumineurope.org/sites/default/files/report-download/aida_bg_2016update.pdf [Accès 30/07/2018]
- Javed Khan, Tsvetomira Bidart, Ivona, Zakoska Todorovska. (2017). Refugee and Migrant Children in Europe: Accompanied, Unaccompanied and Separated Overview of Trends January - September 2017. De OIM, UNHCR, UNICEF: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/61915.pdf> [Accès 05/01/2018].
- Lyubomir Kyuchukov. (2016). Impact of the Refugee Crisis on Bulgarian Society and Politics: Fears But No Hatred. Sofia, Bulgaria: Friedrich-Ebert-Stiftung Office Bulgaria. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/12570.pdf> [Accès 20/09/2017]

- Maria Cheresheva. (2016). The Fate of Unaccompanied Children Refugees in Bulgaria. 15/01/2018, de Center for Legal Aid: <http://detainedinbg.com/blog/2016/06/20/the-fate-of-unaccompanied-children-refugees/> [Accés 24/07/2017]
- Mathias Fiedler. (2016). Border Monitoring Bulgaria. de Border Monitoring: <http://bulgaria.bordermonitoring.eu/> [Accés 20/07/2017]
- Nikolina Milic (2015). Safe Passage Testimony of people arriving in Dimitrovgrad, Serbia from Bulgaria. Belgrade: Belgrade Centre for Human Rights: <http://azil.rs/en/wp-content/uploads/2017/02/Safe-Passage1.pdf> [Accés 22/11/2017]
- Programa de las Naciones Unidas para el Desarrollo, Informe sobre Desarrollo Humano 2016: http://hdr.undp.org/sites/default/files/HDR2016_SP_Overview_Web.pdf
- Refugee and Migrant Children in Europe, Accompanied, Unaccompanied and Separated: Overview of Trends January - September 2017: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/61915.pdf>
- S.F. and others v. Bulgària (application no. 8138/16) [Article 3 ECHR], 7 December 2017
- Vladislav Punchev. (2016). Refugiados, retenidos y atados por voluntarios “caza-inmigrantes” en la frontera búlgara, Eldiario.es: http://www.eldiario.es/desalambre/caza-inmigrantes-bulgaros-heroes-problema-Gobierno_0_504650312.html [Accés 20/07/2017]

Elaborat per:

Amb el suport de:

